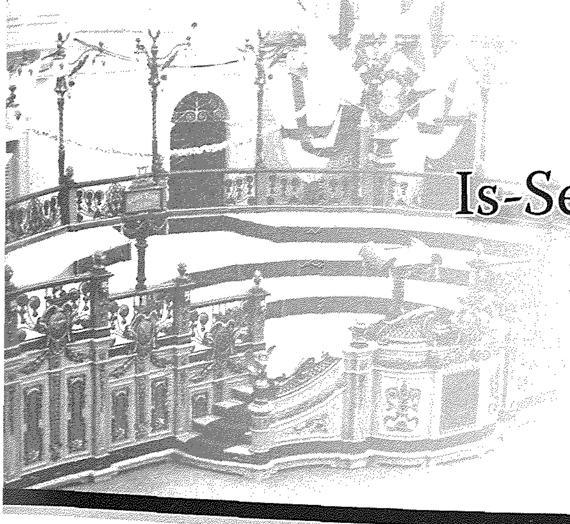

# Is-Sedji tal-Kor il-Qadim fil-Knisja Parrokkjali ta' Ħal Luqa

**Anton Morana**

Fil-Knisja Parrokkjali ta' Ħal Luqa, waħda mill-isbaħ partijiet li kellha qabel il-gwerra, kien bla dubju l-Kor. Din il-parti tal-knisja ma kinetx imġarrfa bil-gwerra iżda minħabba li l-knisja l-ġdida kellha titkabbar u kienet se tkun fuq stil differenti, il-kor kellu jitkisser kollu. Biex sar hekk, kellhom jinqerdu ħafna affarijiet bla bżonn li kienu jagħmlu dan il-kor wieħed mill-isbaħ li kien hawn fil-knejjes f'Malta. Ir-ritratti li għad fadal juri dan li qiegħed ngħid. Biss hemm oġġetti oħrajn moħbijin wara l-artal maġġur il-qadim li ma jidhrux.

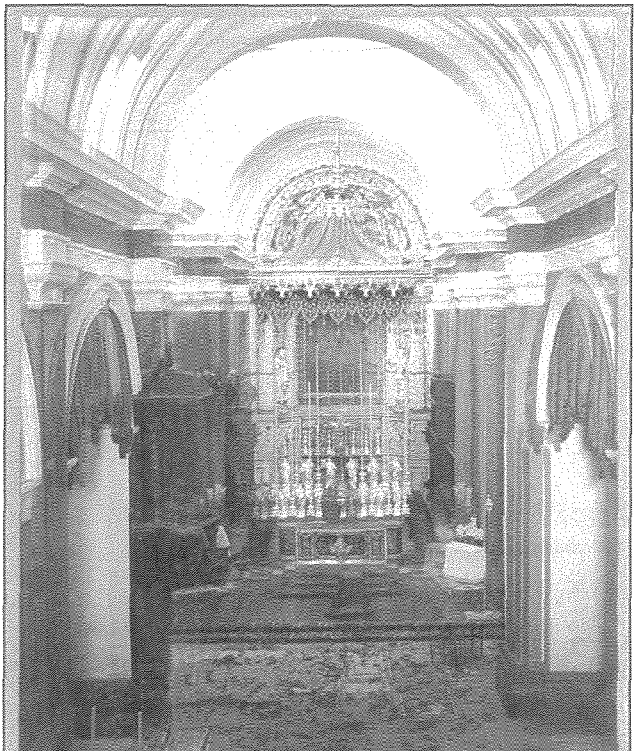

X'fadal mill-kor il-qadim? Ġiet salvata l-pittura tal-Martirju ta' Sant'Andrija, xogħol ta' Mattia Preti. L-iskultura kollha, il-gallarija tal-orgni, l-orgni Naplitan, is-sedji tal-kor u l-leġiju tal-Antifonarji ġew meqruda kollha. Kien hemm għalfejn din il-qerda kollha? Qabel twaqqa' l-kor, kollox kellu jinħatt. Allura, kif juru r-ritratti, kollox seta' jiġi salvat! Eżempji: l-istatwi ta' San Pietru u San Pawl, li qabel kienu parti mill-iskultura tal-kor għadhom jeżistu u qegħdin fiċ-ċimiterju tar-raħal. Fil-kor radmu wkoll il-kannierja tal-oqbra tal-kleru li kienet saret fl-1731. Wieħed jiskanta kif waslu biex kissru wkoll il-Leġija tal-Antifonarju! Minn dan fadal il-panewijiet tiegħu, li l-iskultura tiegħu tixbah ħafna lil dik tas-sedji. Fadal ukoll xi biċċiet mill-gallarija tal-orgni u sa ftit tas-snin ilu, fil-kampnar kien għad hemm xi pajpijiet tal-orgni, li mbagħad għebu.

Kien l-Isqof Pawlu Alpheran De Bussan li nsista biex fil-knisja parrokkjali ta' Ħal Luqa jsiru s-sedji tal-kor b'dak kollu li kien hemm bżonn. Waqt żjara pastorali, l-Isqof Alpheran qabbad tliet qassisin biex jieħdu ħsieb li jsiru s-sedji. Is-sedji kellhom isiru skont disinn li kellu jiġi approvat mill-Isqof. Sal-1737 ma kien għadu sar xejn. L-Isqof ġabar lill-kleru ta' Ħal Luqa u ħeġġiġhom biex is-sedji meħtieġa jsiru. Imħeġġa minn din il-laqgħa mal-Isqof, il-qassisin wiegħdu li joħorġu bejniethom 174 skud. Dun Luqa Tonna u Dun Lawrenz Caruana, fl-istess laqgħa nħatru biex jaraw din il-ħidma sseħħ.

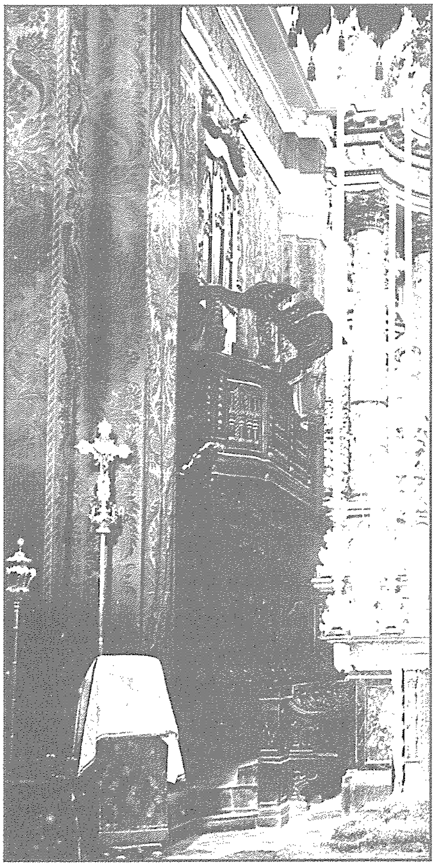

Fis-7 ta' Frar 1745, Dun Lawrenz u Dun Duminku Farrugia, li daħal minflok Dun Luqa, għamlu kuntratt mal-imgħallem Antonio Farrugia mill-Isla biex jaħdmilhom l-injam. Id-disinn tawhulu huma. Id-disinn mhux magħruf ta' min kien.

Kellu jintuża njam tal-punent fejn tidħol l-iskrittura u njam aħmar fix-xogħol l-ieħor kollu. L-imgħallem Farrugia ntrabat li s-sedji jaħdimhom f'Ħal Luqa stess. L-iskultura tas-sedji saret mill-Ħalluqi Pietru Saliba, iben l-imgħallem Beneditt. Dan kellu jagħmel, skont il-kuntratt, l-armi ta' Sant'Andrija u tal-Isqof Alpheran, waħda fuq is-sedja tal-Kappillan u l-oħra fuq dik faċċata tagħha. Meta Monsinjur A.Gurgion għamel viżta pastorali fir-raħal, fit-23 ta' Settembru 1745, minflok l-Isqof Alpheran, mar jara l-kor jinħadem f'ħanut tal-mastrudaxxi ħdejn il-knisja. Antonio Farrugia, l-imgħallem tal-injam, ma lestiex is-sedji sat-30 ta' Novembru 1745 għax sa Mejju 1745 ix-xogħol kien għadu sejjer. Tlesta sal-festa ta' Sant'Andrija tal-1746 u ġie jiswa b'kollox 340 skud.

L-Isqof Alpheran għamel viżta pastorali fl-1752 u meta rah f'postu għoġbu ħafna. Fir-rapport tal-viżta pastorali jgħid li "għandu disinn li jolqot l-għajn mill-ewwel... u mżejjen bi skultura tassew sabiħa."

Il-kuntratt tas-sedji tal-kor kien sar għand in-Nutar Tommaso Magri fis-7 ta' Frar 1745. Il-kuntratt jitkellem dwar ħafna dettalji u jgħid fost l-oħrajn x'tip ta' njam kellu jintuża, l-imsiemer u dwar l-iskultura li kellu jagħmilha l-Ħalluqi Pietru Saliba. Ta' Saliba kienu magħrufin bħala skulturi tal-injam, tal-ġebel u bennejja mill-aqwa. Jitkellem ukoll dwar l-armi li kellu jagħmel jiġifieri dik ta' Sant'Andrija u tal-Isqof Pawlu Alpheran De Bussan.

X'sar mill-injam tas-sedji tal-kor meta żarmawh wara l-gwerra? L-imgħallem Ġużeppi Galea kien qalli li kienu ħaduh kollu fil-maħżen fejn jinżammu l-vari tal-Ġimgħa l-Kbira. Maż-żmien, meta l-maħżen kien irranġat jidher li dan l-injam kollu intrema 'l barra. Niftakarni nara l-arma skolpita tal-Isqof Alpheran.

Il-leġiju tal-Antifonarji kissruh biċċiet u għad fadal il-panewijiet tiegħu merfugħin fil-kampnar. Illum il-fdalijiet tal-kor jinsabu ppreservati fil-Mużew Parrokkjali.

Dan il-leġiju ma kienx hemm għalfejn jitkisser għax kien għamara li setgħet tinġarr. Baqgħu wkoll xi leġiji, li wieħed minnhom hu mżejjen b'ħafna skultura. Għadha teżisti wkoll il-gradenza ta' fuq il-presbiterju li hija xogħol kontemporanju mas-sedji tal-kor u l-iskultura tiegħu hija tal-istess id.

Il-kor kien parti utli ħafna għas-servizz liturġiku u l-kant kien isir b'dinjità kbira matul is-sena u fil-festi solenni. Fih wieħed kien jilmaħ lill-kleru tar-rahal flimkien, juffiċċjaw flimkien bil-kant Gregorjan, kant li l-Isqfijiet bħal Gori Mancini, Alpheran, Rull u Pellerano dejjem insistew fuq it-tagħlim tiegħu. Wara l-gwerra l-knisja tagħna damet sal-1959 biex kellha kor ġdid. Meta dan sar iżda ma għamilx għajb lil dak ta' qablu.

**Referenzi**

Dun Ġużepp Micallef - Ħal Luqa Niesha u Ġrajjietha.
Arkivju Notarili, Valletta - Nutar
Tommaso Magri NAV 924/12 f65.